

CZU: 339.727.22:338.11(4-191.2-11:478)

[https://doi.org/10.59295/sum11\(01\)2023_05](https://doi.org/10.59295/sum11(01)2023_05)

ATRAGEREA INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI DURABILE: REPUBLICA MOLDOVA VS ȚĂRILE EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST

*Elena NIREAN**Universitatea de Stat din Moldova*

Semnificativă este contribuția investițiilor străine la dezvoltarea economică a țărilor care au nevoie de investiții atât în aspect cantitativ, cât și în aspect calitativ. Având în vedere impactul pozitiv major al investițiilor străine directe asupra țărilor primitoare, între țările doritoare de investiții apare o adevărată concurență. Astfel, aceste țări elaborează și promovează politici de atragere a investițiilor străine în dezvoltarea economiilor pentru creșterea nivelului de trai al populației.

Pentru Republica Moldova și țările din Centrul și Estul Europei, investițiile străine directe reprezintă un instrument principal pentru dezvoltarea și creșterea economică. În această ordine de idei, scopul cercetării este analiza evoluției dinamice a fluxului de investiții străine directe în Republica Moldova și țările central și est europene și determinarea impactului acestora asupra dezvoltării economiilor naționale.

Cuvinte-cheie: *investiții străine directe, poziție investițională, fluxuri de investiții, politică investițională, impact investițional, dezvoltare economică, creștere economică.*

ATTRACT FOREIGN DIRECT INVESTMENT AND ITS IMPACT ON ECONOMIC AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: REPUBLIC OF MOLDOVA VS CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

Significant is the contribution of foreign investments to the economic development of countries that need investments in both quantitative and qualitative aspects. Given the major positive impact of foreign direct investment on host countries, real competition is emerging between countries willing to invest. Thus, these countries develop and promote policies to attract foreign investments in the development of economies to increase the standard of living of the population.

For the Republic of Moldova and the countries of Central and Eastern Europe, foreign direct investments represent a main tool for economic development and growth. In this context, the purpose of the research is to analyze the dynamic evolution of the flow of foreign direct investments in the Republic of Moldova and the Central and Eastern European countries and determine their impact on the development of national economies.

Keywords: *foreign direct investment, investment position, investment flows, investment policy, investment impact, economic development, economic growth.*

Introducere

Premisele dezvoltării economice contemporane ale unei economii rezidă în disponibilitatea capitalului. Investițiile publice sunt frecvent limitate de diferite interese naționale care tind să capete prioritate – achitarea salariilor și a pensiilor, controlul deficitului bugetar etc. În lipsa investițiilor, economia se ruinează. În cazul în care resursele publice sunt limitate, este necesar de stimulat finanțarea privată. Investițiile străine directe sunt o premisă de stimulare a creșterii economice, mai cu seamă în condițiile de criză economică și presiunii asupra creșterii și dezvoltării economice.

Cazul investițiilor străine directe este o temă de cercetare a cărei importanță a fost accentuată de actuala criză economică mondială, peste care se suprapune criza datoriilor țărilor dezvoltate din Uniunea Europeană, aceste procese constituind noi provocări la care trebuie să facă față economiile Europei Centrale și de Est.

Studiul problemei atragerii investițiilor străine directe se bucură de o popularitate înaltă la nivel mondial. Motivul fiind faptul că acestea contribuie la creșterea economică atât în cazul țărilor investitoare, cât și în cazul țărilor ce le recepționează. Este semnificativă, în acest context, contribuția investițiilor străine directe

la creșterea produsului intern brut, la achizițiile din partea producătorilor autohtoni ce influențează formarea brută de capital fix și balanța de plăți.

Conceptul de investiții străine poate fi tratat ca un flux financiar și real realizat peste limitele teritoriale ale țărilor. Investițiile străine pot fi deosebite de investițiile interne prin faptul că atât investitorul, cât și receptorul au locație teritorială diferită. În opinia autorului Bonciu F. investițiile străine directe sunt una din sursele cele mai importante de dezvoltare economică a unei țări. Acestea completează investițiile publice și cele realizate de agenții economici rezidenți din sursele proprii, precum și stimulează dezvoltarea agenților economici investitori, cât și a celor receptori cu care dezvoltă relații economice [1. p. 41].

Orice economie, indiferent de tipul specializării, necesită suport financiar. Investițiile reprezintă instrumentul de bază și de accelerare al dezvoltării economiei la etapa actuală. Acestea pot fi apreciate ca un instrument economic de bază de care depinde amploarea și direcțiile de dezvoltare economică strategică și durabilă. Investițiile străine se realizează cu scopul de a crea active cu destinație productivă, ce ar genera valoare adăugată. Subiectul ce realizează investițiile este în drept și are posibilitatea să urmărească și să controleze utilizarea eficientă și după destinație a acestor active. Posibilitatea și dreptul investitorului de a urmări și a controla utilizarea eficientă și după destinație a activelor în care a investit în altă țară reprezintă principala particularitate a investițiilor străine directe, anume acest fapt se află în centrul tuturor definițiilor investițiilor străine directe.

Teoria economică oferă două abordări în studierea efectelor investițiilor străine directe asupra țărilor gazdă. Prima reflectă comerțul internațional, care în general tratează intrarea corporațiilor multinaționale ca pe un simplu import de capital într-o țară, cea de-a doua abordare pornește de la teoria organizării industriale, care explică motivațiile firmelor de a realiza investiții în exterior pentru a produce aceleași bunuri pe care le produc în țara de origine. Explicația ar fi faptul că, pentru ca investițiile străine să se dezvolte, trebuie să existe imperfecțiuni pe piețele bunurilor, a factorilor de producție și a tehnologiei superioare sau anumite interacțiuni ale guvernelor sau altor firme în competiție, care să genereze o separare a piețelor. În aceste condiții, pentru a putea investi în producție pe piețe străine, o firmă trebuie să posede anumite active (produse, procese tehnologice, abilități manageriale și de marketing etc.) care să poată fi utilizate în mod profitabil de către filialele acesteia.

Potrivit opiniei Milea C. „Investițiile străine directe constituie o modalitate de completare a surselor interne de finanțare a unei economii. Acestea pot contribui la dezvoltarea sustenabilă a țării gazdă în anumite situații. Dar investițiile străine directe pot avea și efecte negative asupra țării receptoare, care se constituie în frâne în calea dezvoltării durabile a acesteia” [2].

În ceea ce privește Republica Moldova, investițiile străine directe influențează atât activitatea economică din prezent, cât și dezvoltarea economică în viitor. Această afirmație este susținută de autorii „Republica Moldova 2018 Raport de stare a țării”. Potrivit acestora, importanța investițiilor în capitalul productiv este relevată de faptul că acestea sunt o componentă esențială a cererii agregate, având, prin urmare, un impact direct și multiplicativ asupra dinamicii economice curente; înlocuiesc vechile și formează noile capacități de producție, punând bazele pentru creșterea economică din perioadele următoare. O altă latură importantă pentru Republica Moldova, este tranziția țării noastre spre economia de piață, care s-a realizat cu consecințe și impact asupra capitalului în aspect de structură, uzură fizică și morală. Elemente ale acestei tranziții sunt în continuare vizibile în sectorul întreprinderilor și al proprietății publice - un sector care suferă din cauza managementului defectuos al capacităților de producție [3].

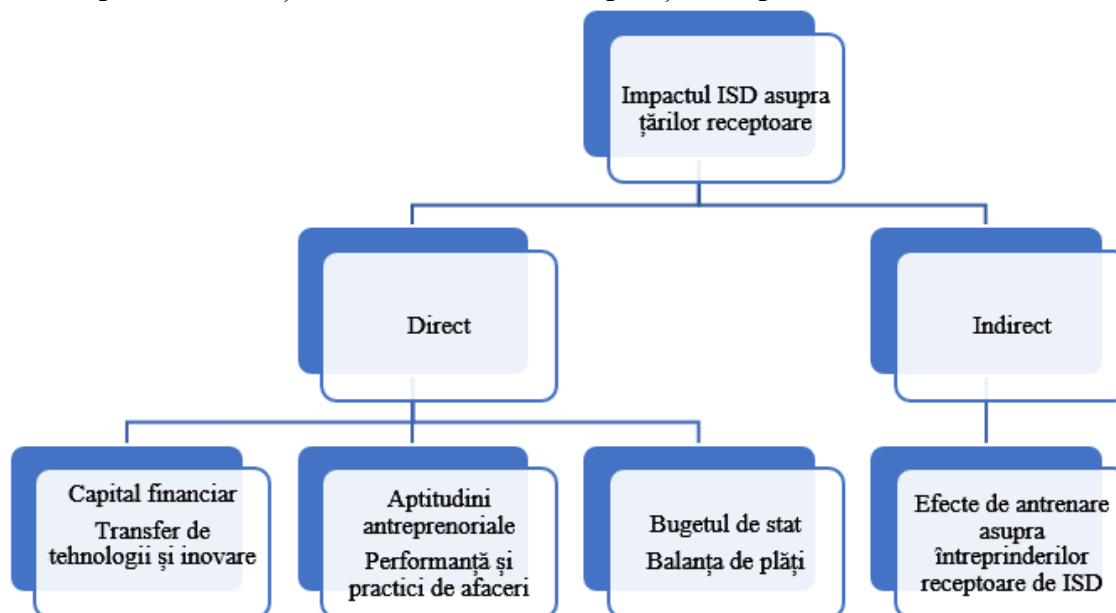
Metode și materiale aplicate

În procesul cercetării și investigării problemei abordate s-au utilizat surse bibliografice de specialitate, s-au analizat articolele științifice ale autorilor autohtoni din domeniu. În calitate de date inițiale au servit datele Băncii Naționale a Moldovei, Băncii Naționale a României, Manualului Balanței de Plăți al Fondului Monetar Internațional, datele Eurostat, dar și rezultatele propriilor cercetări. Aportul personal se rezumă la efectuarea calculelor în vederea determinării poziției investiționale internaționale, fluxului net de investiții, principalilor indicatori de activitate a întreprinderilor cu capital străin, dinamicii numărului și ponderii acestora, dinamicii creditelor și granturilor pentru suport bugetar și pentru proiecte investiționale. În calitate de metode utilizate în cercetare s-au utilizat metoda analitică de calcul, metoda tabelară, metoda grafică, metoda de analiză și sinteză, metoda inducției, metoda deducției și metoda abstracției științifice.

Rezultate și discuții

Impactul manifestat de investițiile străine directe asupra economiei țării gazdă poate fi cu caracter direct și indirect. Impactul direct este determinat de investițiile realizate de întreprinderile multinaționale în companiile create sau preluate în economiile gazdă.

Figura 1. Impactul investițiilor străine directe asupra țărilor primitoare.

Sursa: elaborat de autor în baza [4].

Impactul indirect este determinat de efectele de antrenare asupra întreprinderilor locale. Printre efectele indirecte se enumeră transferul de tehnologie, dezvoltarea resurselor umane sau creșterea performanței entităților locale, aflate în competiție cu filialele firmelor multinaționale (figura 1).

Dacă ar fi să analizăm impactul pe care îl au investițiile străine directe asupra creșterii economice în țările receptoare am putea identifica efecte atât benefice, cât și efecte negative. La nivelul efectelor pozitive s-ar putea identifica: sporirea nivelului de competitivitate, stimularea creșterii economice, îmbunătățirea calității vieții, reducerea nivelului și ratei șomajului prin crearea noilor locuri de muncă, progresul tehnic-științific etc. Despre efectele negative s-ar putea identifica următoarele: dependența țărilor primitoare de finanțare din exterior și de politicile investitorilor a agenților economici receptori de investiții, care în unele cazuri nu sunt benefice, ba dimpotrivă, sunt în detriment (figura 2).

Figura 2. Efectele investițiilor străine directe asupra țărilor-gazdă.

Efecte pozitive	<ul style="list-style-type: none"> - stimularea creșterii economice - generarea competitivității - îmbunătățirea calității vieții - reducerea șomajului - accelerarea progresului tehnic
Efecte negative	<ul style="list-style-type: none"> - dependența de capitalul străin - dependența de politicile promovate de investitorii străini care uneori pot dăuna întreprinderilor din țările gazdă

Sursa: elaborat de autor.

Efectul investițiilor străine directe depinde de natura acestora. Cele ce sunt orientate spre dezvoltare pe cale intensivă și orientate spre piață au un impact mai mare asupra gospodăriilor casnice decât asupra societăților pe acțiuni. Entitățile mici, neorientate spre export, cu capital străin, beneficiază mai mult decât entitățile autohtone. Aprofundarea concurenței obligă gospodăriile casnice să utilizeze resursele mai eficient și să modernizeze tehnologiile utilizate. Entitățile înregistrează beneficii pe seama investițiilor străine, dar nu creează premise pentru utilizarea efectelor externe.

Impactul pe care îl manifestă investițiile străine într-o țară este influențat de o multitudine de factori. Printre acești factori am putea enumera: specificul ramurii sau a sectorului în care entitățile multinaționale se manifestă, intervalul de timp în care este evaluat impactul investițiilor străine, strategiile entităților multinaționale, și nu în ultimul rând strategiile macroeconomice din țările gazdă în raport cu investițiile străine.

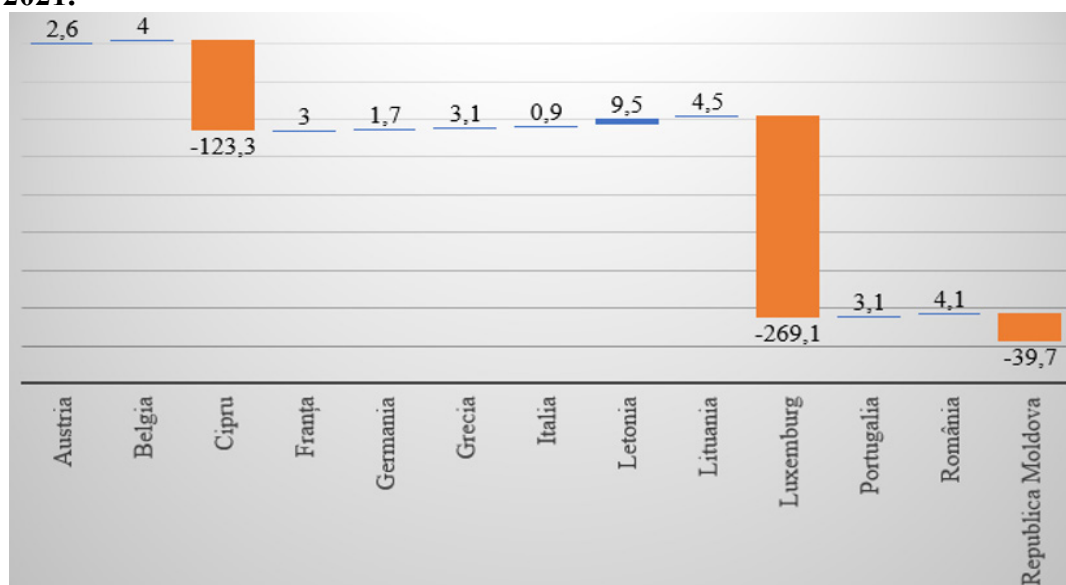
Investițiile străine directe generează noi locuri de muncă atât în plan european, cât și în plan internațional. Investițiile intra-europene continuă să reprezinte principalul motor al investițiilor străine directe de pe această piață, în pofida unei ușoare scăderi anuale de 2%. Dar numărul investițiilor în Europa din afara continentului a scăzut cu 8%. Această reducere este în principal generată de reducerea volumului planificat al investițiilor străine directe în activitatea productivă și de achiziții.

În conformitate cu cercetările realizate de Institutul de Studii Internaționale din Viena vis-a-vis de impactul investițiilor străine directe asupra țărilor din Estul Europei în dinamică se disting:

- efecte caracteristice perioadei incipiente: se poate majora deficitul balanței comerciale, de asemenea somajul poate înregistra abateri pozitive, adică se majorează atât numărul, cât și rata șomajului, economia țării trece prin etapa de stagnare a ciclului economic;
- efecte ale stadiului de maturizare: creșterea economică, stimularea exportului și ameliorarea deficitului balanței comerciale [5].

Riscurile geopolitice diminuează planurile de investiții străine directe ale investitorilor. Republica Moldova, alături de alte țări, este net investitoare. Reducerea intrărilor de investiții străine directe în țările gazdă a fost determinată în ultimii ani, într-o oarecare măsură, de conjunctura mondială nefavorabilă. În perioada anilor 2016 - 2021 investiții nete recepționate de Republica Moldova au avut o evoluție fluctuantă. Rezultatul cel mai bun s-a atestat în anul 2019 – 530 mil. Euro, iar rezultatul anului 2021 a fost la nivelul 292, 25 mil. Euro și la finele trimestrului III al anului 2022 – 387,75 mil. Euro. Aceste modificări au cauzat abateri la nivelul contribuției fluxurilor investițiilor străine directe la formarea Produsului intern brut atât în Republica Moldova, cât și în alte țări (figura 3).

Figura 3. Fluxurile de investiții străine directe în PIB: Republica Moldova și alte țări comparatoare, %, 2021.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Eurostat [6] și a Băncii Naționale a Republicii Moldova [7].

Din datele prezentate în figura 3 observăm că Republica Moldova alături de Cipru și Luxemburg a înregistrat un flux negativ al investițiilor străine directe în anul 2021. Flux net pozitiv semnificativ a investițiilor străine directe au înregistrat Letonia, Lituania, România, Portugalia, ceea ce s-a reflectat pozitiv la formarea Produsului Intern Brut.

Soldul net debitor la sfârșitul anului 2021 s-a redus față de sfârșitul anului 2020 cu 9,0 la sută. Conform datelor preliminare, poziția investițională internațională a Republicii Moldova, a constituit – 4714,29 mil. Euro.

Poziția investițională internațională netă se determină ca diferența dintre activele financiare externe și pasivele economiei. În acest context, rezultatul obținut poate fi pozitiv sau negativ.

Republica Moldova înregistrează o poziție investițională netă negativă, ceea ce denotă faptul că pasivele depășesc activele. Evoluția dinamică pe trimestre în perioada anilor 2021 – 2022 este reprezentată în tabelul 1.

Tabelul 1. Poziția investițională internațională a Republicii Moldova vs alte țări Central și Est Europene, mil. Euro.

Țara	2021				2022		
	T I	T II	T III	T IV	T I	T II	T III
Austria	59254	56373	55053	59837	73708	82171	88389
Belgia	261355	373469	281766	320913	315696	308515	318088
Cipru	-29545,7	-30016,9	-29563,5	-28282,4	-27490,5	-27642	-28063,5
Franța	-757901	-790716	-776885	-801882	-762248	-679849,8	-610067
Germania	2247948	2327904	2408684	2545298	2665934	2816169	2831669
Grecia	-290763	-308628	-308346	-312314	-314402	-304519	-297993
Italia	45428	81459	118035	145130	126554	103672	105761
Letonia	-9683	-9625	-10216	-9234	-9728	-10311	-10719
Lituania	-7190,1	-6147,7	-5018,4	-4185	-4890	-3778,5	-5531
Luxemburg	35085	30503	17599	22137	22584	17305	20935
Portugalia	-208381	-205961	-204833	-203097	-204342	-206083	-201059
România	-102476,9	-106987,6	-107315,8	-112900,8	-111562,6	-108220,9	-106984,6
Republica Moldova	-4 808,30	-5 101,71	-5 199,49	-5 218,42	-5 521,24	-5 545,46	-5 686,98

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Eurostat [6], a Băncii Naționale a Republicii Moldova [7] și [8].

În conformitate cu rezultatele calculelor reprezentate în tabelul 1 observăm că un sold pozitiv al poziției investiționale internaționale înregistrează așa țări ca Austria, Belgia, Germania, Italia și Luxemburg în perioada anilor 2021 - și primele trei trimestre ale anului 2022. În cazul celorlalte țări se atestă un sold negativ, condiționat de decalajul dintre active și pasive.

În ceea ce privește Republica Moldova, la finele trimestrului III al anului 2022, poziția investițională internațională s-a soldat cu un rezultat negativ în mărime de 5 686,98 milioane Euro, care s-a majorat cu 9,3 % comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent 2021 și cu 3 % față de începutul anului 2022, trimestrul I.

În România, analogic s-a înregistrat un sold net negativ al poziției investiționale internaționale în perioada analizată. Conform datelor oficiale oferite de Banca Națională a României, soldul net debitor a constituit 106984,6 milioane Euro la finele trimestrului III al anului 2022, care s-a redus neesențial, cu 0,3 % față de cel înregistrat în aceeași perioadă a anului precedent 2021 și cu 4,1 % față de trimestrul I al anului 2022. Tendința de reducere a soldului net debitor se apreciază pozitiv pentru România, ceea ce denotă reducerea decalajului dintre active și pasive.

Entitățile cu investiții străine directe contribuie la crearea noilor locuri de muncă, astfel contribuind la sporirea ratei de ocupare pentru populația activ disponibilă în Republica Moldova, precum și din alte țări. Concomitent, semnificativă este și contribuția acestor entități la volumul vânzărilor, ceea ce denotă un ran-

dament înalt al muncii în cadrul acestora. În tabelul 2 se reflectă principalii indicatori de activitate a top 10 companii cu capital străin în Republica Moldova.

Tabelul 2. Indicatori de activitate a top 10 companii cu capital străin în Republica Moldova în anul 2021.

Denumirea entității	Venit total (Mii Euro)	Profit total (Mii Euro)	Capital propriu (Mii Euro)	Numărul de angajați	Productivitatea muncii
SRL „MOLDRETAIL GROUP”	285956,89	13245,04	28871,24	3516	81,33
SA MOLDO-RUSA „MOLDOVAGAZ”	321194,31	(9119,50)	(117449)	252	1274,59
INTREPRINDEREA CU CAPITAL STRAIN SOCIETATEA CU RASPUNDERE LIMITATA „LUKOIL-MOLDOVA”	285514,66	2879,33	30229,44	235	1214,95
INTREPRINDEREA CU CAPITAL STRAIN „PREMIER ENERGY” SRL	205212,31	1992,85	4415,66	88	2331,94
SA „ENERGOCOM”	106170,35	416,34	17934,66	11	9651,83
IM „ROMPETROL MOLDOVA” S.A.	223398,43	456,80	20450,26	1028	217,33
SRL „AGROFLORIS - NORD”	293190,72	(8561,06)	206438,22	72	4072,10
IM „ORANGE MOLDOVA” S.A.	145779,18	17339,59	152217,38	716	203,61
INTREPRINDEREA CU CAPITAL STRAIN „METRO CASH & CARRY MOLDOVA” S.R.L.	126352,92	3056,07	19133,49	571	221,30
SA „TERMOELECTRICA”	136882,07	8503,29	71039,13	1777	77,03

Sursa: elaborat de autor în baza datelor [9].

*Notă: valuta echivalată de autor din MDL în Euro.

Din datele tabelului 2 putem determina că în anul 2021 doar de 10 entități cu capital străin au fost angajate 8266 persoane în Republica Moldova. Cel mai mare număr de angajați este înregistrat la SRL „MOLDRETAIL GROUP”, însă cea mai ridicată productivitate a muncii la SA „ENERGOCOM”. În ceea ce privește mărimea profitului, cel mai înalt nivel a fost atins de compania IM „ORANGE MOLDOVA” S.A., urmată de SRL „MOLDRETAIL GROUP”. Salariații angajaților din entitățile cu capital străin sunt, de asemenea, mai bine remunerați decât cei angajați la companii cu capital autohton.

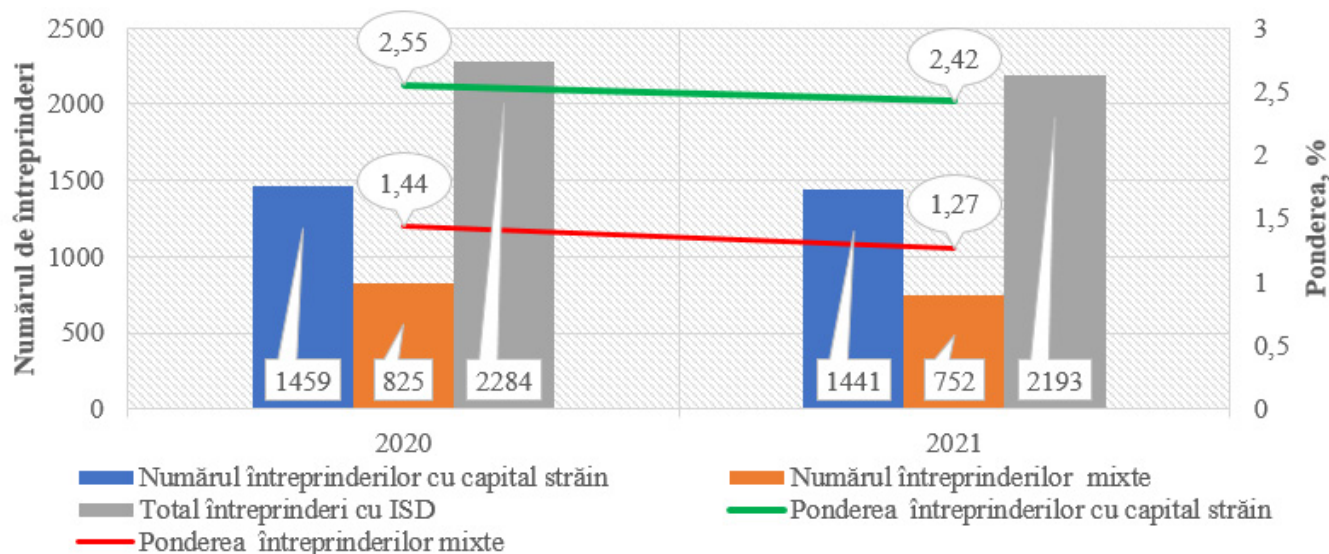
Studiile internaționale privind agențiile de promovare a investițiilor ne sugerează că țările considerate de succes au realizat transformarea economică și socială prin alinierea structurilor specializate și metodelor de lucru ale acestora la cele mai bune practici. În acest context, în Republica Moldova își desfășoară activitatea Asociația investitorilor străini, misiunea principală a căreia este de a facilita dialogul între factorii de decizie relevanți și investitorii străini, pentru a crea un mediu investițional solid. Asociația reunește 22 de membri din 15 țări care au creat peste 24 000 de locuri de muncă. Volumul total al investițiilor constituie 1 miliard 400 milioane Euro în toate domeniile economiei Moldovei: agricultură, auto, vinificație, Peco, telecomunicații și IT, sănătate și farmaceutică, bancar, distribuție, asigurări, consultanță și audit etc. Asociația are investitori din: Austria, Germania, Franța, Irlanda, Marea Britanie, Ungaria, Bulgaria, România, Ucraina, Kazahstan, Turcia, Japonia, Azerbaidjan, Cipru și China [10].

Dat fiind importanța semnificativă a investițiilor străine pentru dezvoltarea durabilă a țării noastre, se organizează regulat dialoguri între Asociația Investitorilor Străini și Guvernul Republicii Moldova încă de la începutul activității Asociației din 2003. În urma acestora se emite Cartea Albă cu propuneri de îmbunătățire a climatului de afaceri. Aceste propuneri de îmbunătățire a legislației ce vizează dezvoltarea durabilă a tuturor sectoarelor economiei, sunt deja în curs de implementare și sunt discutate cu Parlamentul și Guvernul.

Totodată, cea mai importantă prioritate rămâne reformarea cardinală a justiției în Republica Moldova, monitorizarea activă și controlul funcționării acesteia. Una din propunerile Asociației a fost crearea unui Program și a unor instrumente de interacțiune dintre antreprenoriat și autorități în vederea implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” prin valorificarea investițiilor și a potențialului uman în activitatea de antreprenoriat. Propunerile membrilor Asociației rezultă din experiența firmelor lor în ceea ce privește implementarea diferitor domenii de dezvoltare durabilă. Printre aceste domenii se pot evidenția: investițiile realizate în crearea și modernizarea infrastructurii economice și a mediului de afaceri; dezvoltarea comunităților locale și a businessului local, cultură și asistență socială. Alte domenii în vederea implementării Strategiei sunt: investițiile în producerea energiei din resurse regenerabile, educație modernă și medicină tehnologizată; crearea locurilor de muncă și reducerea șomajului în plan regional al Republicii Moldova.

În ultimii ani se atestă reducerea dinamică a numărului de întreprinderi cu capital străin, precum și a celor cu finanțare mixtă (cu capital autohton și străin) în Republica Moldova (figura 4).

Figura 4. Dinamica numărului și ponderii întreprinderilor cu capital străin și a celor mixte în Republica Moldova în perioada 2020-2021.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică [11].

*Notă: valuta echivalată de autor din USD în Euro.

Rezultatele calculelor expuse în figura 4 ne atestă un trend negativ al numărului de întreprinderi cu investiții străine directe în anul 2021 față de anul precedent 2020 cu 91, precum și a ponderii acestora în numărul total de întreprinderi în Republica Moldova. Astfel, numărul întreprinderilor cu capital străin s-a redus în anul 2021 față de anul 2020 cu 18, iar numărul celor cu capital mixt s-a redus cu 73. De asemenea, ponderea acestora s-a diminuat cu 0,13 p.p. și respectiv, 0,17 p.p.

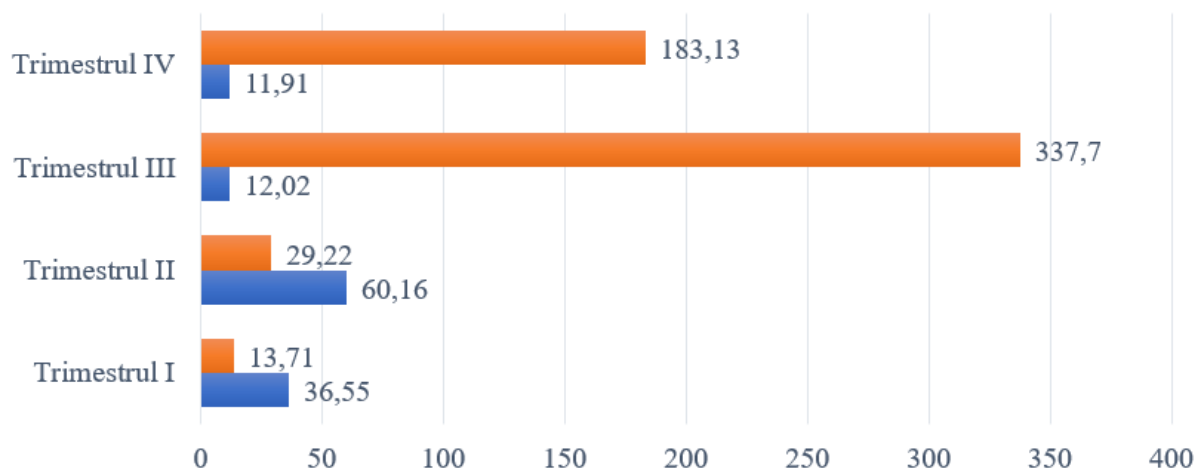
Reducerea dinamică a entităților cu capital străin va avea impact negativ asupra dezvoltării economice durabile în Republica Moldova ca urmare a reducerii contribuției acestor entități la formarea veniturilor în bugetul de stat, reducerii aportului la formarea PIB - ului, reducerii investițiilor în active imobilizate, reducerii cererii de forță de muncă.

O contribuție majoră în realizarea fluxurilor de investiții străine directe în Republica Moldova îl are Oficiului Reprezentanței Permanente a Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) în Republica Moldova care are impact asupra realizării reformelor necesare în contextul dezvoltării economice durabile, dar și asupra aplicării instrumentelor de susținere a businessului mic și mijlociu. De menționat este suportul acordat țării noastre și contribuția în domeniul logisticii și în plan financiar pentru accelerarea proiectelor investiționale.

Reprezentanța Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare în Republica Moldova a contribuit la implementarea a 158 proiecte investiționale. Din totalul acestora, 58 de proiecte sunt active, iar valoarea portofoliului lor cifrează la 1107 mil. Euro. Domeniile strategice a acestor proiecte sunt: crearea și modernizarea infrastructurii, domeniul instituțiilor financiare, sectorul industrial, comerțul și businessul agricol.

Uniunea Europeană este principala sursă și principala destinație pentru investițiile străine directe, care au o importanță majoră în generarea creșterii economice durabile, a oportunităților de afaceri, a ocupării forței de muncă, a dezvoltării tehnologice și a inovării. Atragerea fluxurilor de investiții străine directe este, de asemenea, extrem de importantă pentru a îndeplini obiectivele de dezvoltare durabilă, în special în țările în curs de dezvoltare, printre care și Republica Moldova. Uniunea Europeană susține financiar Republica Moldova prin intermediul împrumuturilor și granturilor în vederea susținerii cheltuielilor curente ale statului, inclusiv pentru pensii și compensații, precum și proiecte investiționale de dezvoltare a regiunilor și satelor din Republica Moldova. Evoluția acestora în perioada anilor 2021 – 2022 în Republica Moldova poate fi urmărită în figura 5.

Figura 5. Dinamica creditelor și granturilor pentru suport bugetar și proiecte investiționale în perioada 2021-2022 în Republica Moldova, mil. Euro.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Băncii Naționale a Republicii Moldova [7].

Din datele prezentate în figura 5 observăm o dinamică ascendentă a granturilor și împrumuturilor oferite Republicii Moldova pentru suport bugetar și proiecte investiționale.

În componența suportului financiar oferit țării noastre în anul 2021 au fost creditul și granturile oferite pentru proiectele investiționale și suportul financiar debursat de Banca de Dezvoltare a Consiliului European, în cadrul proiectului de răspuns de urgență la COVID-19.

În anul 2022 cele mai importante componente ale suportului financiar sub formă de granturi și împrumuturi, alături de cele destinate pentru proiecte investiționale, au fost:

- suport bugetar debursat de Asociația Internațională de Dezvoltare în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova – 8,25 mil. Euro;
- credit din partea Guvernului Republicii Polone în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova pentru finanțarea bugetului de stat, inclusiv pentru gestionarea crizei refugiaților în valoare de 20,0 mil. Euro;
- suport bugetar debursat de instituțiile Băncii Mondiale în sumă de 146,29 mil. Euro, din care 142,10 mil. Euro în cadrul operațiunii de politici de dezvoltare cu privire la răspunsul la situații de urgență, reziliență și competitivitate a Moldovei;
- suport bugetar în sumă de 125 mil. Euro debursat de Comisia Europeană în numele Uniunii Europene, din care grant în sumă de 75 mil. Euro pentru susținerea populației vulnerabile afectată de prețurile majore la energie și atenuarea presiunii economice asociată cu fluxul de refugiați din Ucraina;

- suport bugetar sub formă de împrumut în sumă de 7,93 mil. Euro debursat de Banca Europeană de Investiții în cadrul proiectului de dezvoltare a infrastructurii căilor ferate din Moldova;
- suport bugetar în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova din partea Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare, București – 9,94 mil. dolari SUA;
- credite și granturi în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova pentru proiecte investiționale – 8,95 mil. Euro, din care 3,78 mil. Euro debursați de Asociația Internațională de Dezvoltare și 3,86 mil. Euro de Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională;
- suport bugetar în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova - 40,00 mil. Euro sub formă de grant oferit de Guvernul Germaniei pentru asigurarea securității energetice a grupurilor vulnerabile ale populației din Republica Moldova și 0,34 mil. Euro din partea Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare, România.
- credite și granturi în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova pentru proiecte investiționale – 23,39 mil. Euro, din care 22,90 mil. Euro debursate de Banca Europeană de Investiții în cadrul proiectelor de reabilitare a drumurilor și de eficiență energetică;
- împrumut oferit de Agenția Franceză de Dezvoltare, Paris, Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova în mărime de 60,00 mil. Euro pentru modernizarea sistemului energetic și feroviar;
- grant oferit de Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare în cadrul programului „Moldova, măsuri în situație de urgență, reziliență și competitivitate. Operațiunea de politici de dezvoltare” în favoarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova în valoare de 41,55 mil. Euro.

Pentru a spori ritmurile de creștere economică, este necesar să se producă reforme pe piața muncii, care să ducă la creșterea ratei participării și a standardelor educaționale. În caz contrar, pe măsură ce salariile vor crește spre media Uniunii Europene, riscurile automatizării s-ar putea manifesta, iar companiile străine s-ar putea orienta către noul val de state membre din Balcanii de Vest, care au ca țintă de aderare la Uniunea Europeană anul 2025.

Concluzii

În rezultatul cercetărilor efectuate se poate constata că atât pentru Republica Moldova, cât și pentru țările din Europa Centrală și de Est, investițiile străine directe sunt un instrument indispensabil pentru dezvoltarea economică durabilă și creșterea economică. Acestea au impact asupra societății și mediului înconjurător. Aspectele pozitive ce vizează dezvoltarea durabilă sunt: sporirea nivelului de trai al populației și deci, creșterea calității vieții, investițiile în capitalul uman, accesul mai facil la realizările progresului tehnic, crearea și modernizarea infrastructurii. Aspectele negative se pot manifesta la nivelul pieței muncii prin apariția șomajului ca urmare a reducerii numărului de entități și ca urmare a numărului de locuri de muncă și ca urmare a înlocuirii muncii manuale cu cea mecanizată și robotizată.

Investițiile străine pozitiv au impact asupra activității de producere a bunurilor și de prestare a serviciilor, dar și asupra activității de consum, stimulând concomitent cererea și oferta de bunuri și servicii. Importanța capitalului străin în economiile care au o bază redusă de capital local, cum sunt cele din Estul Europei, constă în faptul că generează o productivitate sporită și o valoare adăugată mai mare în economie.

Fluxurile de investiții străine directe sunt influențate de mai mulți factori, printre care: situația politică și economică din țară, politica macroeconomică, infrastructura, barierele de intrare și ieșire pe și din diferite piețe, capitalul uman, capitalul real. Politicile și reformele economice sunt indispensabile la atragerea investițiilor străine directe, efectul acestora se majorează dacă sunt promovate cu utilizarea instrumentelor legale caracterizate de stabilitate, transparență și lipsa discriminării.

Studiile internaționale privind agențiile de promovare a investițiilor ne sugerează că țările considerate de succes au realizat transformarea economică și socială prin alinierea structurilor specializate și metodelor de lucru ale acestora la cele mai bune practici.

Având la bază prioritățile de politici de dezvoltare la nivel global și național [12], menționăm că pentru promovarea investițiilor străine directe și sporirea impactului pozitiv al acestora asupra economiei Republicii Moldova este necesară îmbunătățirea climatului investițional și asigurarea unui cadru instituțional de bune practici. La crearea climatului investițional favorabil în cazul țării noastre va contribui: ameliorarea mediului de afaceri; stoparea exodului de creieri și o gestiune mai eficientă a pieței muncii; promovarea

concrenței loiale și eficientizarea piețelor; stimularea transferului tehnologic, inovării și digitalizării; orientarea spre producere a agenților economici, dar nu spre consum.

Mai mult ca atât, integrarea țării noastre în Uniunea Europeană va avea ca efect pozitiv un mai mare grad de deschidere a economiei către restul țărilor, ceea ce va avea impact asupra atragerii mai multor fluxuri de investiții străine directe, fapt ce va contribui pozitiv la realizarea criteriilor de convergență.

Referințe:

1. Bonciu, F. *Investițiile străine directe – Globalizarea*. Curs universitar. Editura Pro Universitaria. București, 2009, 216 p. ISBN: 978-973-129-022-5.
2. Milea, Camelia, *Investițiile Străine Directe – Factor Promotor Sau Inhibitor Al Dezvoltării Durabile* (Foreign Direct Investment - Driver or Inhibitor of Sustainable Development) (October 8, 2015). Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial, Nr. 7/2015, Vol.7. <https://ssrn.com/abstract=2671288>
3. Lupușor A, ș.a. *Republica Moldova 2018 Raport de stare a țării*. Centrul analitic independent „Expert Grup” în parteneriat cu Friedrich-Ebert-Stiftung. Chișinău 2018, 58p.
4. Banca Națională a României. *Investițiile străine directe în România în anul 2020*. București 2021, 50 p. <https://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=9403>
5. Hyunda, G., *Impact of FDI on Economic Growth and Restructuring in CEECs*, WIIW, Viena, 2001.
6. <https://ec.europa.eu/>
7. <https://www.bnm.md>
8. https://fia.md/wp-content/uploads/2021/09/FIA-Raport_Impactul-ISD-asupra-Economiei-RM.pdf
9. <https://www.infobiz.md>
10. <https://www.fia.md>
11. <https://www.statistica.gov.md>
12. <https://www.euro-area-statistics.org/international-investment-position?cr=eur&lg=ro>

Date despre autor:

Elena NIREAN, dr. în științe economice, Departamentul Cercetare și inovare, secția Managementul calității, Universitatea de Stat din Moldova.

Email: ni-lena@mail.ru

ORCID 0000-0002-2593-5836

Prezentat la 17.02.2023